

DEL AV FASTIGHETEN LÖVHOLMEN 12, BECKERS F. D INDUSTRIANLÄGGNING, STOCKHOLM

Antikvarisk förundersökning
2006-12-13

Nyréns Arkitektkontor

**DEL AV FASTIGHETEN LÖVHOLMEN 12,
BECKERS F. D INDUSTRIANLÄGGNING,
STOCKHOLM**

Antikvarisk förundersökning
2006-12-13

Beställare:
Skanska Nya hem
genom Johan Graf

Antikvarisk förundersökning genom:
Urban Nilsson, byggnadsantikvarie
Anna Sterner, byggnadsantikvarie

Nytagna fotografier:
Författarna

Omslagsbild:
Liljeholmen 1918. Bilden är utförd av
konstnären S A Olausson.
Källa: Alcro-Beckers huvudkontor, Lövholmen.

Nyréns Arkitektkontor

Nackagatan 4, Box 4709
116 92 Stockholm
08-698 43 00

INNEHÅLL

Inledning	4
Historik	6
AB Industribyrån	10
Beskrivning	11
Förbandsfabrik, byggnad 15	11
Nitrolackfabrik, byggnad 27	17
Kulturhistoriskt värde	21
Lövholmens framtid	24
Källor	25

INLEDNING

Fastighetsdata

Fastighetsbeteckning: Del av fastigheten Lövholmen 12

HUS IV byggnad 15

Adress: Lövholmsbrinken 1-3

Ursprunglig funktion Förbandsfabrik, senare ombyggd till färglaboratorium

Byggår: 1915

Arkitekt: AB Industribyrån genom Carl Robert Lindström

Byggherre: Wilhelm Becker

HUS V byggnad 27

Adress: Lövholmsbrinken 1-3

Ursprunglig funktion: Nitrolackfabrik

Byggår: 1943-44

Arkitekt: Lars Magnus Giertz och Nils Tesch

Byggherre: Wilhelm Becker

Bakgrund

Wilhelm Beckers färgfabrik etablerade sin verksamhet inom Kv. Lövholmen 12 i Liljeholmens industriområde år 1902. Fabriksanläggningen har utvecklats med obruten produktion under hela 1900-talet. Våren 2006 såldes anläggningen till Skanska och området står inför förändring.

En antikvarisk förundersökning görs som underlag för Miljökonsekvensbeskrivning i syfte att kartlägga och analysera anläggningen och de enskilda byggnadernas kulturhistoriska värde inför stundande detaljplanläggning.

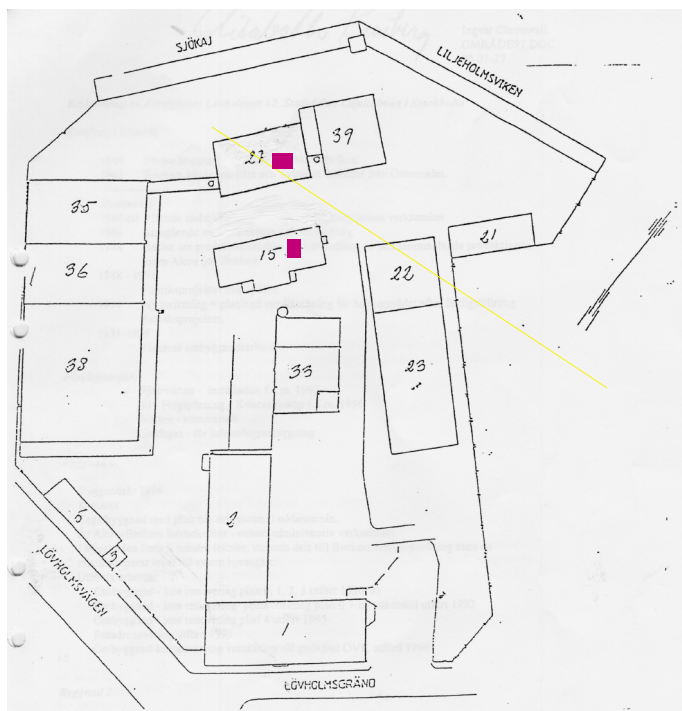
Syfte

Syftet med den antikvariska förundersökningen är att beskriva Beckers f.d. industrianläggning; dess historia, väsentliga förändringar samt redovisa de kulturhistoriska värden som finns bevarade i lokalerna och området. Bedömning och kontroll ska i första hand omfatta de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna IV och V (benämnda enligt Stockholm stadsmuseums inventering, enligt Alcro-Beckers benämning byggnad 15 och 27). Byggnaderna är sedda i sitt sammanhang-industrihistoriskt och stadsbyggnadsmässigt.

Skydd

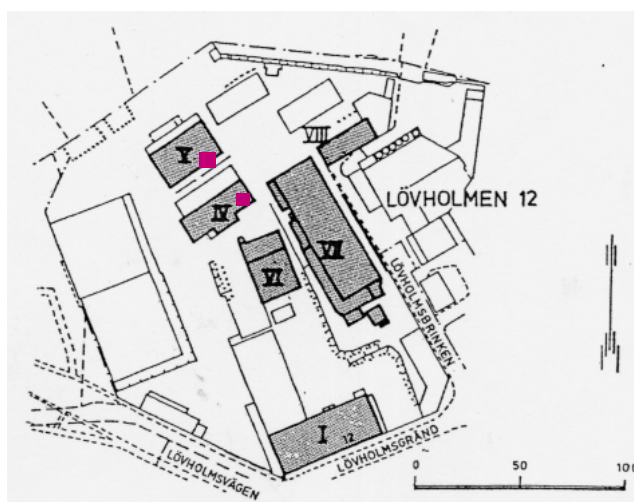
Kv Lövholmen 12 är klassificerad enligt Stockholm stadsmuseums kulturhistoriska klassificering, som en anläggning med särskilt värdefull bebyggelse från kulturhistorisk synpunkt. Byggnaderna är grönmärkade och lyder under PBL 3 kap 12§ vilket innebär att byggnaderna inte får förvanskas. I övrigt gäller varsamhetskrav enligt PBL 3:10 och särskilda krav vid underhåll enligt PBL 3:13.

Fastigheterna ingår i en kulturhistoriskt värdefull industrimiljö utpekad av Stockholms stadsmuseum.

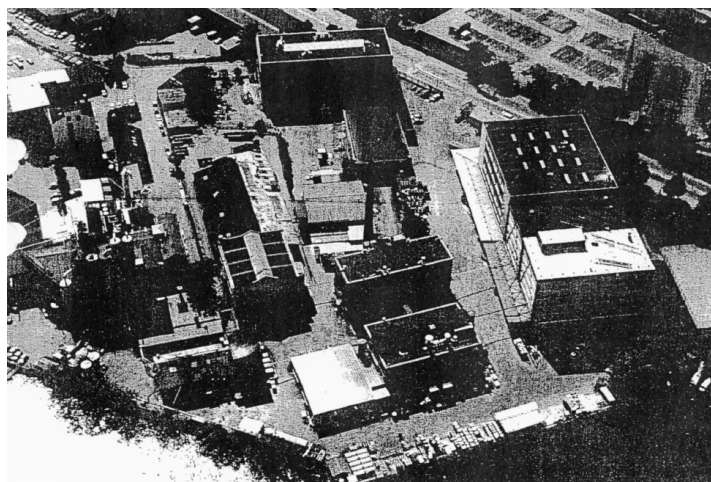

Situationsplan med Alcro-Beckers numrering av byggnaderna. Byggnad 15 och 27 markerade.

- 1 Kontor och lager, 1916
- 2 Lager, 1980-tal
- 3-5 Portvakt, stämpelkort, 1929
- 15 Förbandsfabrik, 1915
- 21 Smedja, 1889
- 22-23 Palmcrantzka fabriken, 1889
- 27 Nitrolackfabrik, 1944
- 33 Ångpannecentral, 1944-45
- 35-38 Nya färgfabriken, 1953-54, 1964

Situationsplan med Stadsmuseets numrering av byggnaderna. Byggnad 15 och 27 markerade.

Anläggningen från norr. Till vänster kolsyrefabriken på Lövholmen 13, också ritad av Nils Tesch.
Foto: Göran Fredriksson, Stockholm stadsmuseum.

Historik

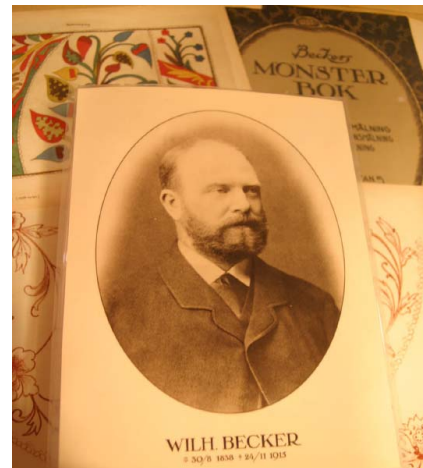
Företaget Palmcrantz & Co uppförde 1889 en ny fabriksanläggning (byggnad 22, 23) på den nuvarande tomten Lövholmen 12 vid Liljeholmen. Företaget utvecklade jordbruksmaskiner och anläggningen bestod av ett stort fabrikshus i rött tegel med en stor basilikaliknande fabrikssal samt en smedja (byggnad 21).

Carl Wilhelm Becker var född i Tyskland och hade byggt upp sin verksamhet som handelsresande inom färg. Han åkte runt i Sverige och sålde tyska färgprodukter. År 1865 öppnade han en färghandel på Malmthorgsgatan och 1874 startade han egen tillverkning av färg i en fabrik på Jungfrugatan på Östermalm. Firman ombildades senare till aktiebolag.

1902 flyttade färgfirman Wilhelm Becker ut sin produktion till den Palmcrantzka fabriken som de till en början hyrde av dåvarande ägaren AB Lövholmens fabrikstomter. Beckers köpte fastigheten år 1906. Becker drev företaget fram till flytten till Lövholmen 1902 då han drog sig tillbaka. Den som övertog rörelsen var Herrmann Gentele som kom att leda företaget under större delen av 1900-talets första två årtionden. Två andra viktiga personer i Beckers historia är Hjalmar Tesch, stor aktieägare och under många år styrelsens ordförande, samt Gösta Browall, styrelsens verkställande ledamot och senare företagets verkställande direktör.

I samband med företagets flytt från Malmthorgsgatan utökade Beckers sin verksamhet med tillverkning av förbandsartiklar. Med första världskriget utbrött 1914 expanderade efterfrågan på förband och sjukvårdsartiklar så kraftigt att bolaget beslutade att uppföra en egen fabriksbyggnad för detta ändamål. Förbandsfabriken (byggnad 15) konstruerades av AB Industribyrå efter tyska och amerikanska förebilder och kunde tas i bruk som "norra Europas modernaste förbandsfabrik" år 1915. Byggnaden uppfördes i tegel i fyra våningar.

Året därefter uppförde Beckers en ny kontorsbyggnad som även innehöll lokaler för tillverkning och lager (byggnad 1). Byggnaden uppfördes efter ritningar från AB Industribyrå och dess grundare T. A. Bergen. Byggnaden togs i bruk december 1916 och Beckers huvudkontor flyttade in i byggnadens översta våning. Kontorsbyggnaden rymde lager i de fyra första våningarna och kontorsvåning i den översta våningen som var utformad som en mezzaninvåning med lägre våningshöjd och mindre fönster. Byggnaden avslutades med en kraftig kornisch och ett platt tak. Kornischen döljer en taklanternin som förser kontorslokalerna i mezzaninvåningen med inre ljus.

Bilden till vänster visar Beckers kontorsbyggnad som invigdes 1916, sedd från sydväst. Bilden till höger visar företagets grundare Wilhelm Becker. Källa: Alcro-Beckers arkiv.

Förbandsfabriken och huvudkontorsbyggnaden ritades av AB Industribyrå och har karaktären av verkstadsblock uppförda enligt amerikanska och tyska förebilder.

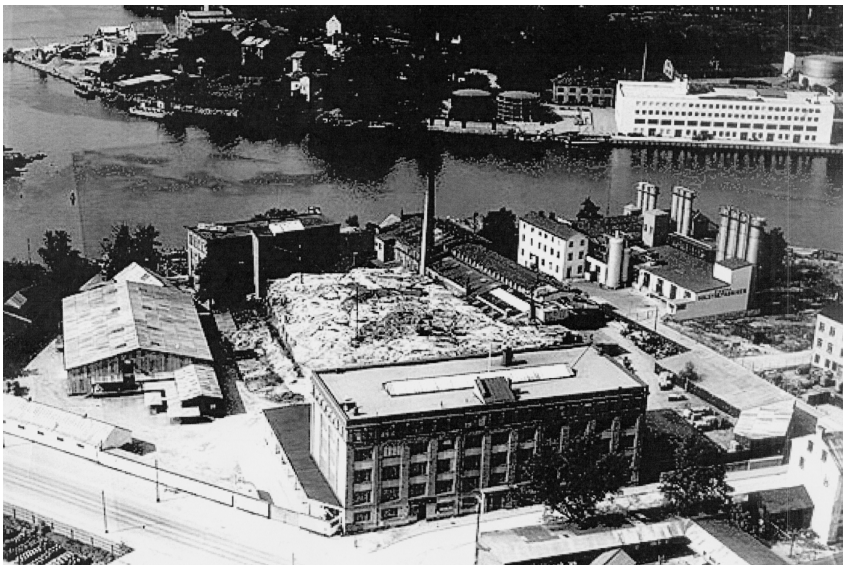
Beckers produktion dominerades under början av 1900-talet av färg- och fernissatillverkning samt tillverkning av förband- och sjukvårdsmaterial. Omkring 1925 blev de första nitrocellulosalackerna kända. Beckers grep omedelbart tillfället i flykten och började tillverka produkten *Beckolack* som blev dominerande på marknaden. Behovet av en egen fabriksbyggnad för denna tillverkning kom snart och en ny fabriksbyggnad uppfördes därför år 1944 (byggnad 27) efter ritningar av arkitekterna Lars Magnus Giertz och Nils Tesch. Nils var son till styrelsens ordförande, apotekare Hjalmar Tesch.

1945 byggdes en ångpannecentral med skorsten (byggnad 33) för en ångpanna av märket La Monte och en träpanna. Både ångpannebyggnaden, skorstenen och nitrolackfabriken uppfördes med fasader i rött tegel som traditionen var i området. Ångpannehuset ritades av Tesch.

På 1950-talet byggdes de två första delarna av det som skulle bli den nya färgfabriken (byggnad 35, 36). Färgfabriken utformades med ett modernistiskt uttryck med en armerad betongkonstruktion exponerad i fasad. Fabriken fick en helt annorlunda dimensionering än övriga byggnader inom anläggningen då den skapades för en modern industriell produktion i stor skala. Byggnaden utformades med kraftiga bjälklag och reducerat dagljusinsläpp genom större husdjup. Byggnadens arkitektur bryter mot den traditionella industriella byggnadstraditionen i området men ritades också den av arkitekten Nils Tesch som nu slog an en helt ny ton i området. På 1960-talet byggdes fabriken till med ytterligare en etapp (byggnad 38).

Bilden föreställer förbandsfabriken byggd 1915 till vänster, den nya färgfabriken från 1953 i mitten och nitrolackfabriken byggd 1944 till höger i bild.

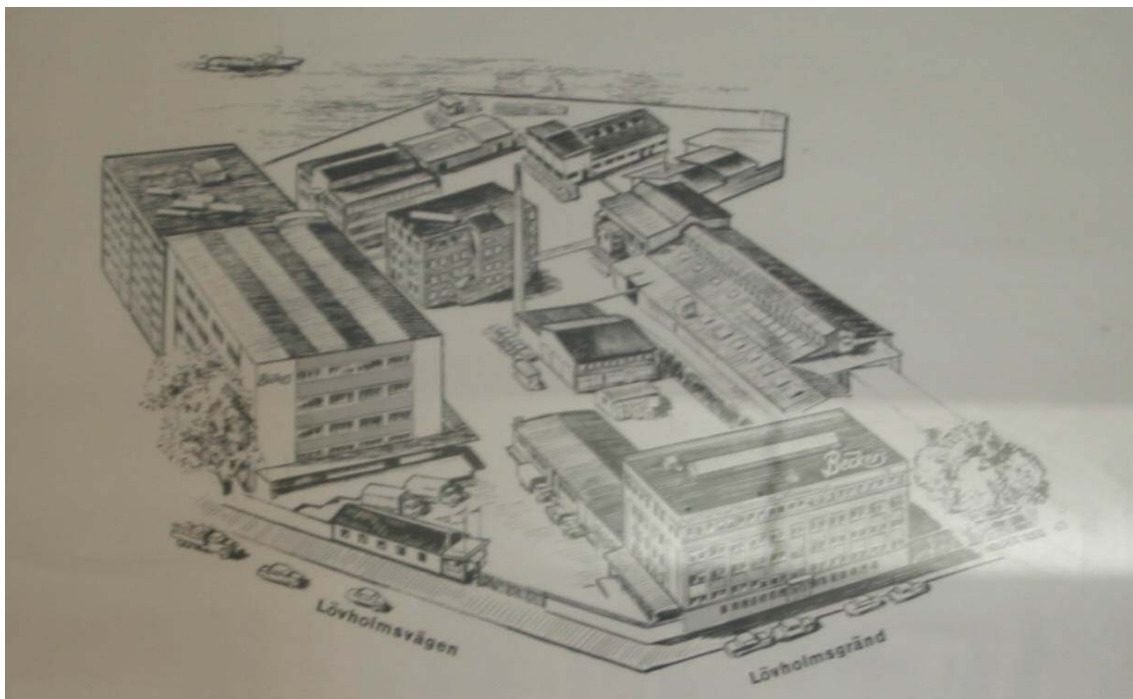
Översta bilden visar Beckers fabriksområde på 1950-talet.

Nedersta bilden visar området på 1930-talet då bergsknallen mitt i området fortfarande finns kvar. Berget ansågs försvåra fabriksarbetet och sprängdes bort år 1936 för att göra anläggningen mer tillgänglig. Kajen byggdes ut och schaktmassorna fick fungera som fyllning. Källa: Skanska.

Bilden till höger är en reklamskylt för Beckers Chinalack.
Källa: Alcro-Beckers arkiv.

1986 gick Beckers samman med Alcro och i början av 1990-talet rustade Alcro-Beckers hela fabriksanläggningen på Lövholmen och byggde om och till de gamla fabrikslokalerna. Vid denna tid stod den Palmcrantzka färgfabriken tom och förfallen. Alcro-Beckers ansökte om rivningstillstånd men fick avslag. 1991 påbörjades istället en stor upprustning av lokalen. Företaget vände sig till Sveriges Arkitekters Riksförbund (dåvarande SAR) för hjälp med idéer om vad byggnaden skulle kunna användas till i framtiden. SAR kom med ett förslag om ett nytt centrum för samtida kultur. Stiftelsen Färgfabriken grundades och en grupp bildades för att hålla i verksamheten. Sedan 2001 är Alcro-Beckers tidigare ägare - Lindéngruppen- Färgfabrikens huvudsponsor och nuvarande ägare av fastigheten. Smedjan som ligger i anslutning till Palmcrantzka fabriken rustades i slutet av 1990-talet och inrymmer idag en modern konferensanläggning med synliga murade stenväggar och ljusinsläpp genom taklanterniner.

2001 köpte det finska färgtillverkaren Tikkurila upp Alcro-Beckers och våren 2006 sålde Tikkurila anläggningen på Lövholmen till Skanska.

*Överst: Illustration över anläggningen med Beckers huvudkontor närmast i bild. Bilden föreställer området efter 1970-talet.
Källa: Alcro-Beckers arkiv.*

Nederst: Bild på smedjan och den Palmcrantzka fabriken. Smedjan är nyligen omgjord till en modern konferensanläggning.

AB Industribyrån

Elektroingenjören T. A. Bergen (1882-1957) var en av de ledande gestalterna inom AB Industribyrån dit han värvades år 1914 för att bygga upp kontorets nya s.k. tekniska avdelning. Bergen reste till USA som 15-åring för att studera och arbeta med industriplanering. Efter tolv år återvände han till hemlandet och introducerade de amerikanska fabriksplanerings- och organisationsidéerna i Sverige.

Industribyrån sysslade med allt från utredningar och konstruktioner till nybyggnationer och utvecklingsplaner. Projekteringsuppdragen gällde alla med industridriften sammankopplade byggnader.

Bergen ansåg att planlösningen var avgörande för en effektiv industridrift. Den skulle utformas i tayloristisk anda med en väldefinierad väg för produkten och materialet genom fabriken. Ingenjören, ofta T. A. Bergen själv, stod för planlösning och organisation av själva anläggningen och sedan engagerades en arkitekt för fasadritningarna.

Planlösningarna följde ett rationellt mönster: fabrikerna utformades som verkstadsblock med en rektangulär byggnad i flera plan med sidoordnad trapphus, hiss och personalutrymmen. Den smala byggnadskroppen och de stora glasöppningarna gav ljusa arbetslokaler och för att undvika tidsspill samlades de fönsterförsedda toalett- och omklädningsrummen i anslutning till trapporna eller längs en fasadvägg. De skulle ligga nära fabriksentrén men ändå åtskilda från arbetslokalen. De rationellt upplagda planerna resulterade i lösningar karaktäriserade av funktionsseparering. Utförande, ordning och systematik var utpräglad ingenjörsmässiga.

Förebilderna till Industribyråns arkitektur fanns i USA och Tyskland. Byråns arkitektur kom i hög grad att likna de amerikanska industriförebilder som Bergen studerat ingående men utmärks av en blandning mellan amerikansk rationalitet och tysk saklighet. Med den amerikanska dagljusfabriken fick den svenska fabriken en vertikal och mer genomarbetad gestaltning än tidigare. I Sverige fanns en stark motvilja till naken betong och den synliga betongkonstruktionen kläddes i fasad in med tegel.

Huvudkontoret (byggnad 1) och förbandsfabriken (byggnad 15) är ritade av Industribyrån och är tydliga exponenter för byråns rationella 1910-tals arkitektur.

Bilden till vänster visar Beckers kontorsbyggnad som invigdes 1916 och ritades av Industribyrån. Källa: Alcro-Beckers arkiv.

BESKRIVNING

Förbandsfabrik, IV-, hus 15

Exteriör

Förbandsfabriken uppfördes 1915-16 efter ritningar av AB Industribyrån C. R. Lindström. Den utgörs av en tegelbyggnad i fyra plan med platt tak. Byggnaden har en enkel sockel av betong och fasader av rött tegel med en putsad gördelgesims som skiljer den översta våningen från övriga våningar. Översta våningen har karaktären av mezzaninvåning men med full höjd och större fönsterytor än övriga våningar. Fasaden präglas av ett repetitivt formspråk och byggnadens betongkonstruktion och vertikala murpelare framgår tydligt i fasaden. Byggnaden kröns av en kraftig och utskjutande taklist under ett platt plåtbeklätt tak. På fasaden mot söder finns ett centralt placerat utskjutande torn med entré och trapphus. Fabriken hade ursprungligen spröjsade tvåluftsfönster i de tre första våningarna. Översta våningen hade spröjsade treluftsfönster med tvärpost. Byggnaden hade träportar på fasaderna mot norr och söder i form av pardörrar med fyllningar. Större delen av byggnadens fönster byttes under sekelskiftets senare del ut mot pivåhängda enluftsfönster. Fönsterytan reducerades då kraftigt och byggnadens fasaduttryck ändrades genom att de stora fönsteröppningarna murades igen och putsades utvändigt. De ursprungliga träportarna är utbytta mot modernare entrépartier i aluminium.

Interiör

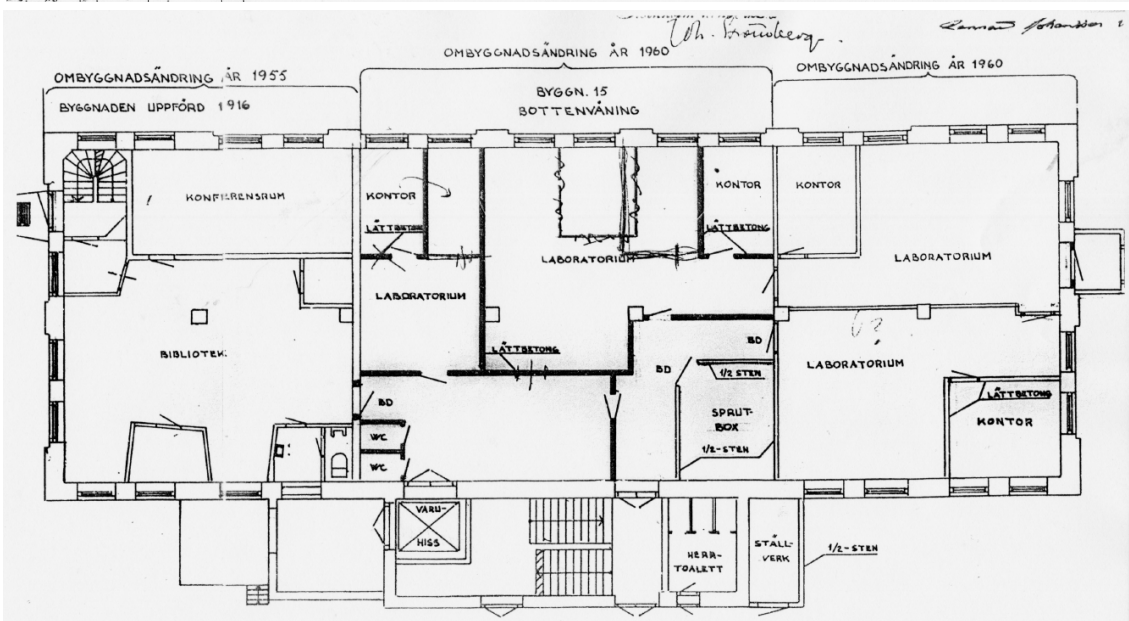
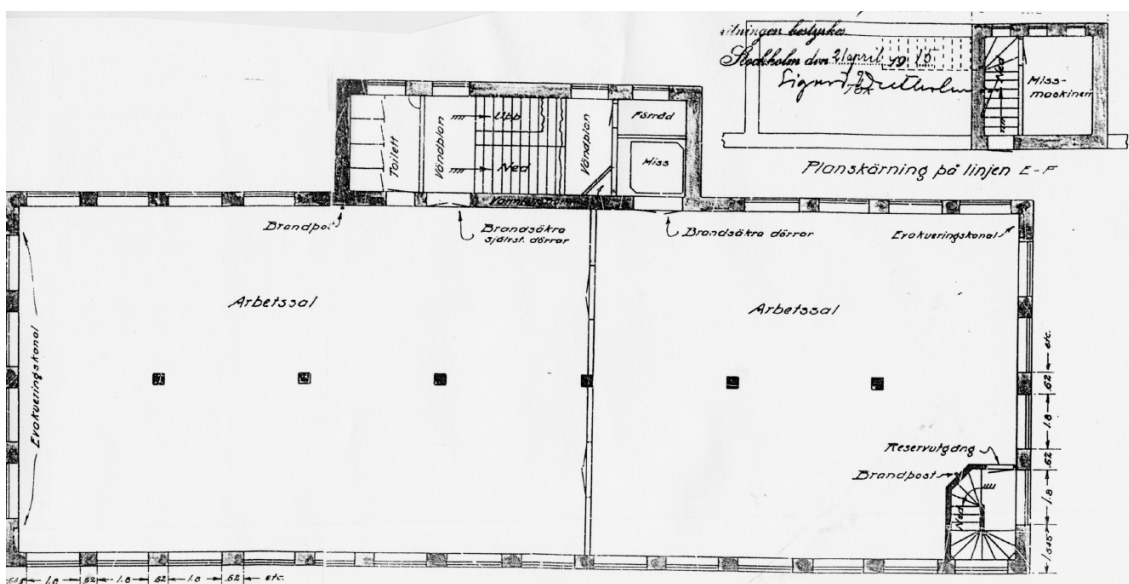
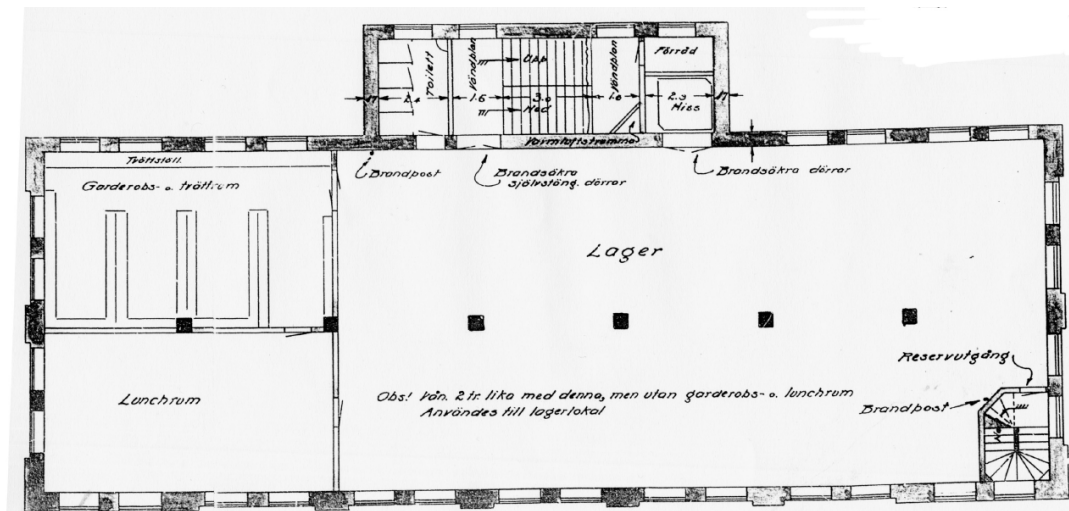
Byggnaden har en betongstomme och enkel planform med rumshöjder på drygt tre meter och ett husdjup på tolv meter. Byggnaden konstruerades med stora rena produktions- och kontorsytor med synliga betongpelare. Trapphus, hiss och toaletter var samlade i det utskjutande tornet mot söder.

*Förbandsfabriken, fasad mot vattnet i norr, 1916. På bilden kan man se byggnadens ursprungliga stora fönsterpartier med spröjsade fönster och portar i trä. Fasaden har ett tydligt repetitivt formspråk helt i linje med Industribyråns rationella arkitektur.
Källa: Alcro-Beckers arkiv.*

Interiörsbilder från förbandsfabriken. Samtliga bilder förutom bilden med laboratoriemiljön, är tagna på fabriken's översta våningsplan, arbetssalen, år 1916. Notera väggar och pelare klädda med beklädnadstegel och det stora dagljusinsläppet. Källa: Alcro-Beckers arkiv.

Nybyggnadsritningar på förbandsfabriken 1915. Överst vån 1 tr, i mitten vån 3 tr, ned-
erst ändringsritning 1960. Källa: BNA.

Fabrikslokalerna hade ursprungligen stålslipade betonggolv och kalkfärgsmålade vita väggar. Översta våningen fungerade som den egentliga tillverkningslokalen och utformades därför med större fönster än övriga våningar. Lokalens väggar och pelare var ursprungligen klädda med en bröstning av vitt beklädnadstegel. På översta våningen tillverkades och packades förbandslådor, förbandsskåp, bomull och sanitetsbindor.

De underliggande våningarna fungerade som lager och expedition. Åtskilligt i förbandslådorna kom från den egna farmaceutiska- tekniska fabriken som utvecklades inom förbandsfabriken under 1920-40-talet. Under andra världskriget flyttades förbandstillverkningen till lokaler på Kungsholmen. För att ge plats åt de alltmer växande laboratorierna nedlades den farmaceutiska- tekniska fabriken i början av 1950-talet. Vissa lokaler byggdes om till kontor och bibliotek. I slutet av 1952 lades förbandstillverkningen helt ned.

Förändringar

Byggnaden uppfördes som förbandsfabrik men produktionen lades om efter första världskrigets slut. På 1930-talet byggdes lokalerna om och till efter ritningar av Svenska Betongbolaget.

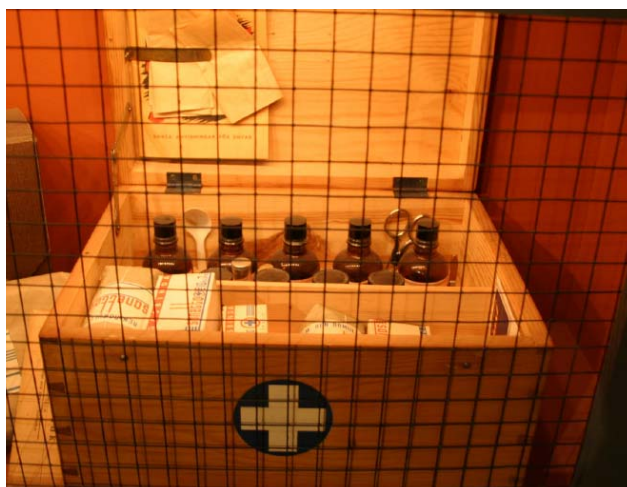
På 1960-talet byggdes fabriken tre nedersta våningsplan om till färglaboratorium. I den översta våningen inreddes kontor.

Enligt uppgift från BNA byttes de ursprungliga spröjsade fönstren mot pivåhängda enlufts-fönster så sent som 1970. Datumet känns sent då befintliga fönster upplevs äldre. Enstaka ursprungliga fönster finns bevarade, främst i trapphuset.

På 1980-talet byggdes plan 2 om.

1986 byggdes f.d. färglaboratoriet om till kontor efter ritningar av Ragnar Wale & Co (F.d. AB Industribyrån)

1990-91 skedde en total ombyggnad av fastigheten. De gamla lokalerna fick helt nya installationer och byggdes om till moderna lokaler för färglaboratorium och kontor.

Emaljskylt från Förbandsfabriken samt förbandslåda med komplett utrustning (bakom galler i Alcro-Beckers museum). Källa: Alcro-Beckers arkiv och museum.

Bilder på förbandsfabriken: överst fasad mot söder med det utskjutande trapphuset, i mitten ett bevarat originalfönster med spröjs på fasaden mot norr. Bilderna nederst visar trapphuset med kalkstenstrappa, smidesräcke och originalfönster med mässingsbeslag.

Nitrolackfabrik V, 27

Exteriör

Nitrolackfabriken uppfördes 1944 efter ritningar av arkitekterna L.M. Giertz och Nils Tesch. Byggnaden uppfördes med en enkel betongsockel och fasader av rött tegel och stora fönsterpartier med spröjsade träfönster. Byggnaden har tre våningar och en indragen takvåning samt platt, plåtklätt, tak. Byggnaden uppfördes med två separata utrymningstorn av armerad betong placerade på östra och västra sidan av byggnaden eftersom nitrolack var av explosiv karaktär och snabba utrymningsvägar var nödvändiga.

I marken mellan nitrolackfabriken och den intilliggande förbandsfabriken fanns ursprungligen en kulvert.

Interiör

Byggnaden har en konstruktion av tegel och betongbjälklag på betongpelare. Byggnaden hade ursprungligen huvudentré mot norr. Vid ombyggnad efter 1979 har en entré tagits upp mitt på fasaden mot söder. Entrén nås via en gjuten betongramp. Innanför entrén finns en hall som leder till ett centralt placerat trapphus med hiss. Trappan i betongkonstruktion och intilliggande hall mot såväl norr som söder har klinkerbeläggning. Hallen som idag tjänar som entréhall mot söder fungerade ursprungligen som flasktvätt. En vägg av glasbetong avdelar hallen i söder mot trapphuset som är placerat i husets mitt. Den glasade väggen som söder leder genom samtliga våningsplan och ger dagsljus åt det innanförliggande trapphuset.

Byggnaden hade ursprungligen tre våningsplan plus souterräng och konstruerades med rena produktionsytor för flasktvätt, färgrivning, stamlösning lager m.m. På översta våningen fanns verksmästarens kontor.

Fabrikslokalerna hade ursprungligen stålslipade betonggolv och kalkfärgsmålade vita väggar.

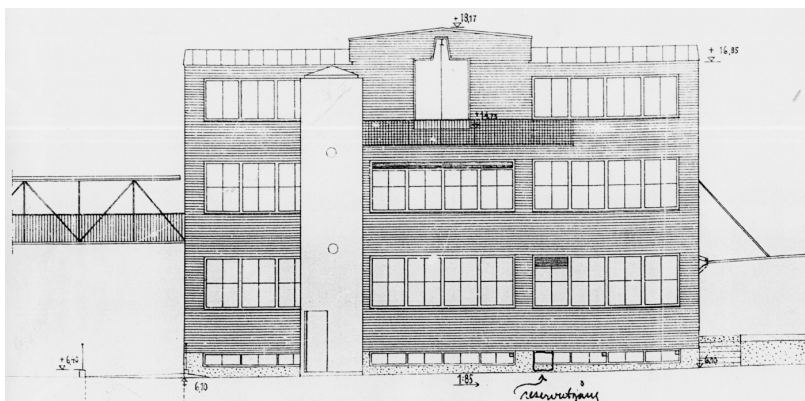
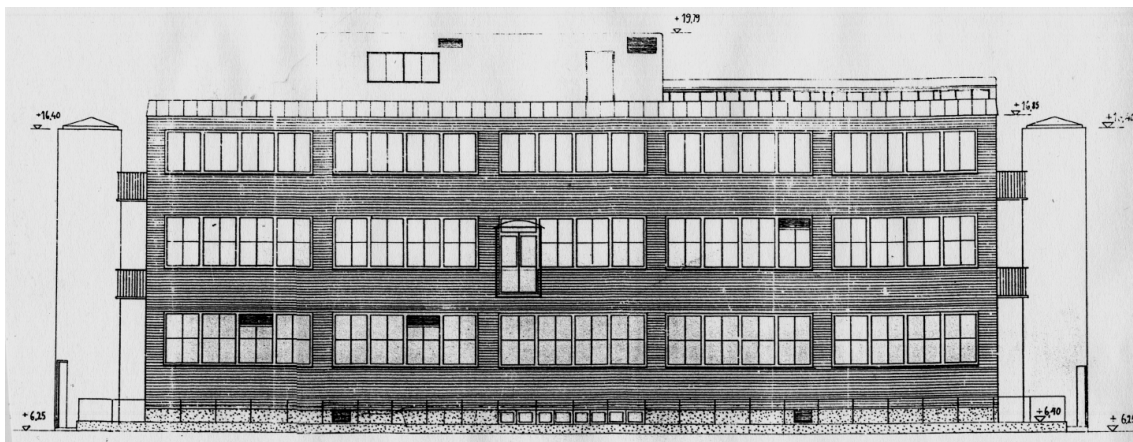
Nitrolackfabriken fasad mot söder och öster. På fasaden mot öster ses ett av de två separata utrymningstornen av armerad betong som var placerade på östra och västra sidan av byggnaden. Nitrolack var av explosiv karaktär och snabba utrymningsvägar var nödvändiga.

Förändringar

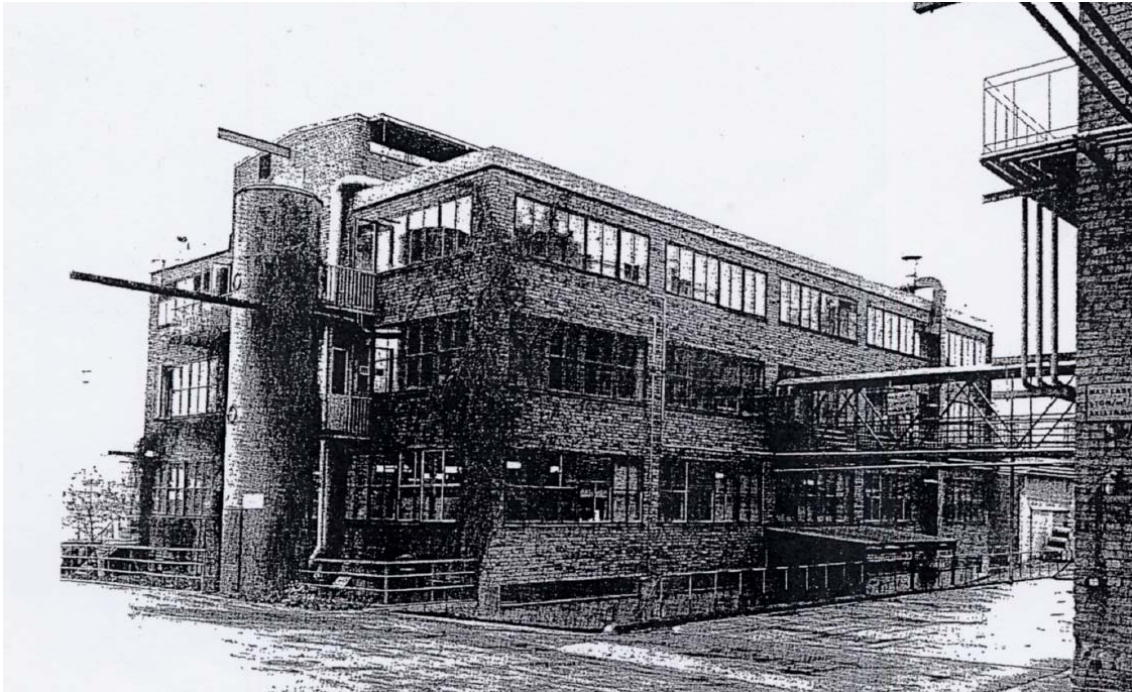
På 1960-talet byggdes nitrolackfabriken om.

1971 byggdes ett skärmtak mot byggnad 15.

1990-91 skedde en total ombyggnad av fabriken. Byggnadens bjälklag bilades bort och de två nedersta våningarna plus souerrängvåningen gjordes om till en tankanläggning med förråd av brandfarlig vara samt ett vattenreningsverk. En entré togs upp mot söder. Översta våningen byggdes om till ett modernt kontor. På den indragna takvåningen inreddes en mindre konferenslokal. Byggnaden fick helt nya installationer. Från det övre planet byggdes en transportgång samt rördragningar för tryckluft, färgråvara m.m. över till byggnad 35. I samband med ombyggnaden byttes översta våningens fönster.

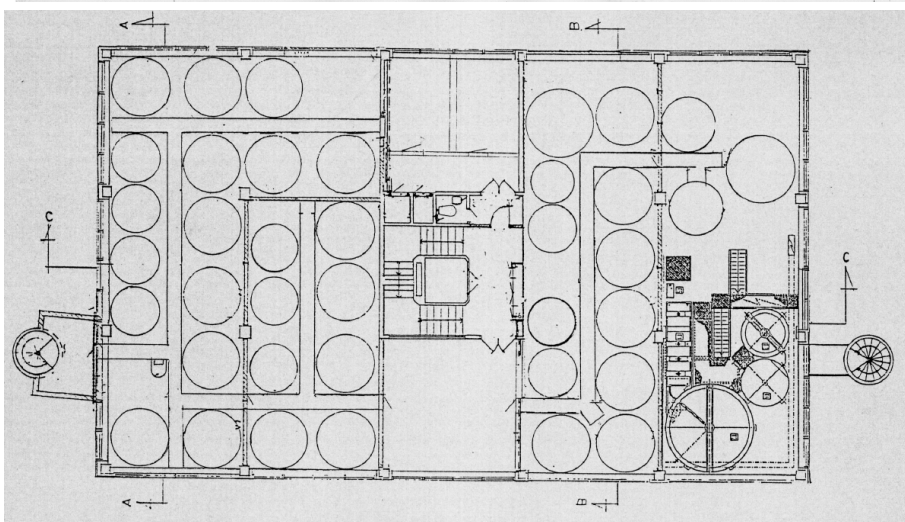
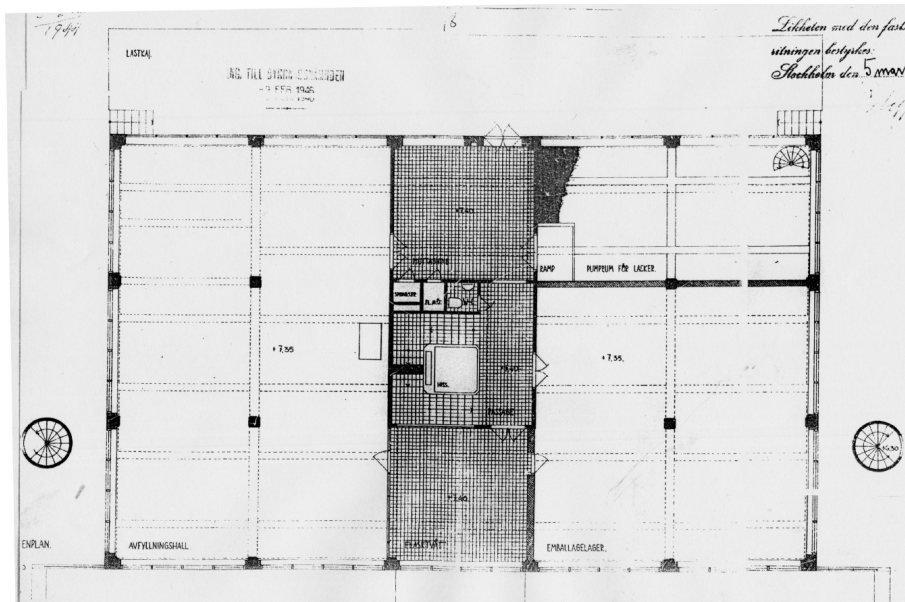
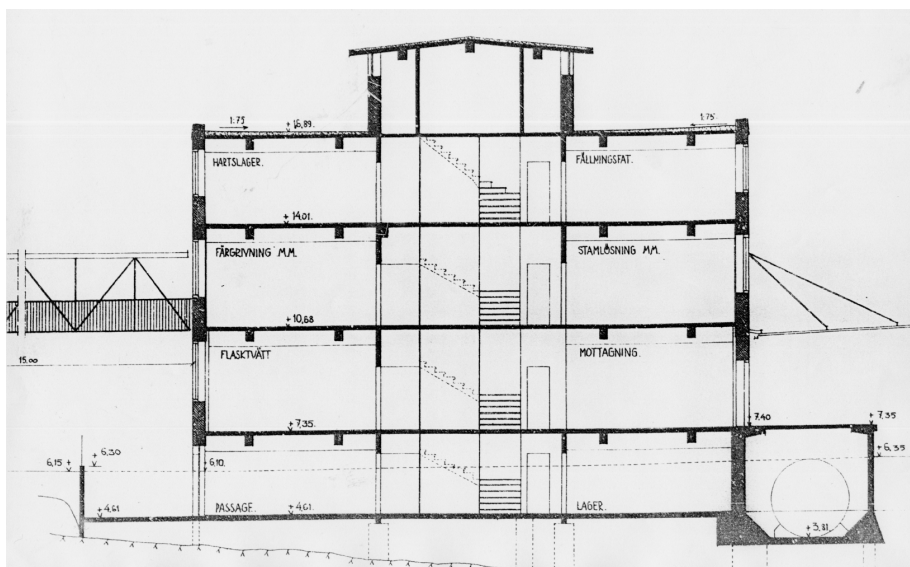

Nybyggnadsritningar på nitrolackfabriken 1944 av L.M.Giertz och N.Tesch. Överst fasad mot söder och nedan fasad mot väster och öster. Källa: BNA.

Bilden visar Nitrolackfabrikens indragna takvåning och byggnadens plåtklädda tak som är belagt med grus.

Bilder av Nitrolackfabriken. Överst en bild tagen i samband med stadsmuseets inventering av området 1979. På bilden kan man se den gång som förband byggnad 15 och byggnad 27. Notera också att ingången på fasaden mot söder ännu inte är byggd. Bilden till vänster i mitten visar fasaden mot söder 2006. Bilden till höger i mitten visar väggen i glasbetong som leder genom hela huset och förser trapphuset med dagsljus.

Överst: Nybyggnadsritningar på nitrolackfabriken 1944; sektion och planlösning över bottenvåningen. Källa: BNA. Nederst relationsritning vån 1 tr. 2006. Källa: Alcro-Beckers.

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Resonemanget kring Kv Lövholmen 12:s kulturhistoriska värde utgår från de kulturhistoriska värdekriterier som definierats av Axel Unnerbäck, Riksantikvarieämbetet.

Dokumentvärde

Liljeholmens industribyggelse vid Liljeholmsviken har avsevärda kulturhistoriska värden. Beckers fabriksanläggning är ett välbevarat exempel på över tid förändrad och utvecklad färg- och kemikalieindustri. Byggnaderna är utformade i syfte att vara rationella, funktionella och estetiska.

Idag står industriområdet på Liljeholmen- Lövholmen kvar som en rest av de tidiga industrietableringar som skedde i ytterstaden under 1800-talet. Redan tidigt under 1800-talet etablerade sig en del mindre industriföretag i området som successivt utvecklades till ett relativt stort industriområde med ett brokigt lager av bebyggelse och infrastruktur. Järnvägen drogs genom Liljeholmen redan 1860 och här låg den första stationen på västra stambanan utanför Stockholms dåvarande stadsgräns. Järnvägen var den främsta etableringsfaktorn för att området kring Liljeholmen förvandlades till en industriförort.

1911 kom spårvagnen till området och från Liljeholmsbron gick tre linjer. 1964 ersattes spårvagnen av tunnelbanan och två år senare drogs Essingeleden fram över Gröndal. Tunnelbanan och Essingeleden har satt sina funktionsseparerande spår i området. Kontorshusen kring tunnelbanestationen har gradvis ersatt industrierna vid vattnet.

Wilhelm Beckers färgfabrik på Lövholmen huserade till en början i den Palmcrantzka fabriksbyggnaden som man övertog 1902 och anpassade till sin verksamhet. Efter tio år var behovet av utvidgning genom nybyggnad ett faktum. Då anlätades den välrenommerade AB Industribyrån med T. A. Bergen i spetsen som ritade förbandsfabriken och det nya huvudkontoret i en för tiden mycket framåtblickande och rationell stil i form av s.k. verkstadsblock med fasader i rött tegel, platta tak och stora spröjsade fönsterpartier. Byggnaderna var utformade med höga ambitioner för både fabriksbyggnad och arbetsmiljö efter amerikanska och tyska förebilder. Formspråket har klassiska förebilder.

Ångpannehuset uppfört 1944 efter ritningar av Nils Tesch. Huset byggdes med en fristående skorsten och inrymde en ångpanna av märket Le Monte och en träpanna. Byggnaden uppfördes i rött tegel som övriga byggnader på området. De stora glaspartiet och det indragna bjälklaget avslöjar byggnadens ursprungliga funktion.

Wilhelm Beckers fabriksanläggning utvecklades snabbt under 1900-talets första hälft, inte minst på grund av första världskrigets utbrott och företagets förbandsproduktion som tog fart.

På 1940-talet ritade arkitekten Nils Tesch en Nitrolackfabrik och en ångpanneanläggning. Byggnaderna uppfördes i rött tegel som övriga byggnader på området i ett egensinnigt industriellt formspråk som anknyter till övriga byggnader inom anläggningen men utgör en blandning av rationell och det funktionalistisk arkitektur. Byggnadernas volym och gestaltning anknyter till industriell byggnadstradition.

1950 bröt man med trenden att bygga industribyggnader med fasader i rött tegel genom etableringen av byggnad 35 som skulle bli den nya stora färgfabriken. Byggnaden utformades som en sluten och monumental betongbyggnad. För utformningen stod åter igen arkitekt Nils Tesch som ritat nitrolackfabriken och ångpanneanläggningen.

Under 1900-talets sista årtionden har Liljeholmen genomgått en kraftig sanering och endast ett fåtal äldre industribyggnader finns bevarade. Den del av Lövholmen där Beckers anläggning ligger utgör en rest som bevarar karaktären av äldre industrimiljö med fabriksgrind och portvaktstuga. Husen är ombyggda interiört men exteriörerna bevarar hög grad av ursprunglig karaktär. Wilhelm Beckers färgfabrik har funnits på Lövholmen med obruten verksamhet i mer än hundra år och företaget har sedan 1900-talets första hälft varit en av de ledande färgfabrikörerna i Sverige. Området på Lövholmen är starkt förknippat med företaget och dess välkända tillverkning av färg. Beckers konstnärsfärger är ett allmänt känt begrepp.

Beckers fabriksanläggning representerar genom ovanstående ett samhällshistoriskt, industrihistoriskt, byggnadshistoriskt och arkitekturhistoriskt värde.

Nitrolackfabriken har ett fantastiskt läge vid vattnet med utsikt över Lilla Essingen och Reimersholme. Fasad mot väster med balkong och stora plåtluckor för f.d. öppning för den industriella driften.

Upplevelsevärde

Miljöskapande värde

Ännu så sent som på 1930-talet fanns mitt på tomten en stor bergsknalle bevuxen med yppig vegetation, exempelvis syrébuskage, och på toppen låg en liten paviljong. 1936 upplevde man att bergsknallen försvårade fabriksarbetet och berget sprängdes bort för att göra anläggningen mer tillgänglig. Kajen byggdes ut och schaktmassorna fick fungera som fyllning. Kajen och marken inom anläggningen karaktäriseras idag av en karg industriell miljö med funktionsinriktad utformning. Stora delar hårdgjord yta är asfalterad eller belagd med gatsten. Vid förbandsfabriken finns planteringar. Vid den Palmcrantzka fabriken finns en mycket solid och karaktäristisk naturstensmur som utgör tomtens gräns mot öster.

Kontrasten mellan den kärva industrimiljön och den karga kajens industriella funktionsinriktade utformning och fabriken vid Liljeholmsviken med de vida utblickarna över vattenytorna representerar starkt miljöskapande värden.

Kontinuitetsvärde

Wilhelm Beckers färgfabrik har funnits på Lövholmen med obruten verksamhet i mer än hundra år och företaget har sedan 1900-talets första hälft varit en av de ledande färgfabrikörerna i Sverige. Området på Lövholmen är starkt förknippat med företaget och dess välkända tillverkning av färg. År 2001 såldes Alcro-Beckers till den finska färgtillverkaren Tikkurila som under 2007 flyttar verksamheten till Nykvarn utanför Stockholm. Anläggningen såldes 2006 till Skanska.

Arkitektoniskt värde

Bebyggelsen på Lövholmen utgör en väl sammansatt helhet med de enskilda byggnaderna som representanter för företagets utveckling över tid. Anläggningen dramatiska läge vid vattnet och de enskilda byggnadernas individuella kvaliteter ger området ett arkitektoniskt värde.

Den äldsta byggnaden, Palmcrantzka fabriken, är en god representant för 1800-talet och sekelskiftets dekorativt utformade fabriksbyggnader. Byggnaden har en

Beckers fd färgfabriksanläggning, från vänster: Palmcrantzka fabriken med smedjan närmast i bild, förbandsfabriken, "nya" färgfabriken och nitrolackfabriken.

basilikaliknande fabrikssal och solida lutande naturstensmurar i bottenvåningen samt en historiserande fasadutformning.

Förbandsfabriken och huvudkontoret representerar AB Industribyråns rationella konstruktionsarkitektur med klassicistiska drag. Byggnaderna karaktäriseras av ett repetitivt fasaduttryck och formen av verkstadsblock med stark materialverkan av mur, pelare, fyllnadsväggar och fönster; ett system från helhet till detalj. Ångpannehuset och Nitrolackfabriken är uppförda i en arkitektonisk stil som kan beskrivas som en form mellan den rationella och den funktionella arkitekturen. Byggnaderna var skraddarsyddas för sitt innehåll och utformade med höga konstnärliga kvaliteter av arkitekten Nils Tesch. Byggnadernas volymer anknyter till den industriella byggnadstraditionen och har väl bearbetade kvaliteter vad gäller materialverkan, fasadkomposition och ljusföring.

Färgfabriken från 1953 med utbyggnadsfaser från 1960-talet bryter mot den tidigare byggnadstraditionen i området. Byggnaden har ett expressivt uttryck med en armerad betongkonstruktion exponerad i fasad. Fabriken har en helt annan dimensionering än övriga byggnader inom anläggningen då den är skapad för produktion i större skala. Byggnaden har kraftiga bjälklag och reducerat dagljusinsläpp främst på grund av sitt stora husdjup. Färgfabriken är ritad av Nils Tesch.

Byggnaderna i anläggningen representerar genom ovanstående ett arkitektoniskt och konstnärligt värde.

LÖVHOLMENS FRAMTID

När stadens kärna skall växa utanför tullarna är tanken att det skall ske i form av tät, stadsmässig bebyggelse. För att det f.d. industriområdet på Liljeholmens höga kulturhistoriska värde, i någon mån, skall kunna bevaras måste staden växa med hänsyn till viss befintlig bebyggelse och infrastruktur. Förortslandskapets isolerade och funktionsseparerade enklaver måste knytas samman till en fungerande stad.

Liljeholmen kan fungera som ett brohuvud för en växande stad. Områdets fantastiska läge vid Liljeholmsviken och bevarandet av några av industriområdets karaktärsbyggnader har stor potential att tillsammans med ny bebyggelse bilda en attraktiv plats för såväl arbetsplatser som boende. Här kan den gamla innerstaden och ett nytt stadslandskap växa samman och förena Hornstull, Liljeholmen och Gröndal.

Den Palmcrantzka fabriken och smedjan har sockelvåning som utgörs av en mycket solid och karaktäristisk naturstensmur. En mur i samma utförande avgränsar tomten mot öster. Muren har ett stort miljöskapande värde för området.

KÄLLOR

Arkiv

Byggnadsnämndens arkiv, Stadsbyggnadskontorets expedition, Fleminggatan 4, Stockholm (BNA)

Faktarummet, Stockholms stadsmuseum, Ryssgården, Stockholm (SSM)

Alcro-Beckers arkiv och museum, Lövholmen.

Litteratur

Den rationella fabriken, Lisa Brunnström,

Kulturhistorisk värdering av bebyggelse, Axel Unnerbäck, Stockholm: Riksantikvarieämbetet 2002

Stadens Stränder- Från industri till bostäder, Eva Eriksson red., Värnamo 2003.

Kort översikt av Beckers historia, sammanställd av dir. Stig W:son Bergman, Färg och Forum, nr 5 årgång 14, (Utgiven av Beckers), 1958.

Informanter

Ingvar Chronwall, fd anläggningsansvarig, Alcro-Beckers

Fotografier

Alcro-Beckers företagsarkiv och museum, Lövholmen.

Svartvita bilder fotograferade vid Stockholms stadsmuseums inventering 1979.